

SCHÖNWALD PÁL

Az Országos Propaganda Bizottság tevékenysége és kiadványai az 1918-as polgári forradalom alatt

1918. november első napjaiban KUNFI Zsigmond miniszter indítványozta a Nemzeti Tanácsnak, hogy hozzanak létre egy országos hatáskörű propaganda-szervezetet, amelynek tagjai vidéken „pontosan” tájékoztatnák az eseményekről a „köznépet”.¹ Ez a javaslat vetette meg az alapját az Országos Propaganda Bizottságnak (a továbbiakban: Orsz. Prop. Bizottság:), amely már november 10-én részletesen kidolgozott szervezési terv alapján kezdte meg működését. A Nemzeti Tanács november 18-i ülésén az Orsz. Prop. Bizottságot hivatalosan saját szervének ismerte el. Tagjai sorából delegált élére elnököt BOKÁNYI Dezső személyében, továbbá kijelölte a Függetlenségi Párt, a Radikális Párt és a feministák kiküldöttjét — mint Nemzeti Tanács tagokat — az Orsz. Prop. Bizottság vezetőségébe. A Nemzetiségi Minisztérium is szoros kapcsolatot tartott az Orsz. Prop. Bizottsággal, sőt a nemzetiségi propaganda túlnyomóan e szervezet feladatkörébe tartozott, ez volt munkájának egyik legfontosabb része. Az Orsz. Prop. Bizottság irányító központja Budapesten volt, de külön központok működtek az országban a Dunántúlon, Erdélyben, az Alföldön és Felvidéken, amelyek állandóan összeköttetésben álltak a fővárosi intézménnyel, innen kapták utasításukat, terjesztésre szánt sajtó- és röpiratanyagokat, de az agitációt saját embereikkel és hatáskörükben végezték.

Az Orsz. Prop. Bizottság fennmaradt működési tervezete, körlevelei, nyomtatványai, röpiratai alapján képet kaphatunk szerteágazó tevékenységükről.² Az Orsz. Prop. Bizottság hármas: közvetlen, távolabbi és gyakorlati célt tűzött ki maga elé. Közvetlen céljukat a forradalom vívmányait értékelni és használni tudó közhangulat megteremtésében jelölték meg. Feladatuknak tekintették a nép megnyugtatását, felvilágosítását, a termelő munkához való visszatérítését. Népszerűsíteni és ismertetni kívánták a földreformot, az adóreformot, és a kormány egyéb terveit. Szolgálni a nemzetiségi (!) egység megteremtését, a magyarság iránti rokonszenv visszaszerzésével. Távolabbi célként olyan szervezet alapjainak lerakását jelölték meg, amely organizált munkával a néphangulat hullámzásaitól függetlenül egységes, progresszív gondolkodásmódot és közvéleményt teremt, a „nép legsalsóbb rétegeit is telíti a dolgozók erkölcsével”. Hivatalosan ellenőrzi, sőt intézi a közművelődés, néptanítás átalakítását új, felvilágosodott, pacifista szellemben. Végül szervezi a közeli szomszédállamok, valamint a távolabbi külföld felvilágosítását és megnyerését.

¹ *Népszava*. 1918. november 8.

² Az Országos Levéltár (OL) miniszterelnökségi levéltárában (ME) maradtak fenn az Orsz. Prop. Bizottság iratai, működési tervezete. A cikkben főként erre a forrásra támaszkodom. Pontos jelzete: OL—ME. 1918—1200—6397.

A gyakorlati cél alatt a technikai feltételek megteremtését értették. A technikai felkészítés és a szervezet hálózatának létrehozása lehetővé teszi, hogy igen gyorsan hatásos agitációs anyag kerüljön az ország minden községébe. Adminisztratív módon nyílik így a nemzetiségi és ellenforradalmi mozgalmak megfigyelésére, s ennek megfelelően ellenagitáció kifejtésére mindig azon a helyen, ahol erre a legnagyobb szükség van. Az említett hálózatot *pártpolitikától függetlenül* minden progresszív akciónak rendelkezésére bocsátanák, akár lassú nevelő munka, akár hirtelen mozdalmak lebonyolításához igénylik. E célkitűzések megvalósítására Propaganda Irodát kívántak felállítani, amelynek feladatait a következőkben határozták meg; 1. országos nyilvántartás készítése minden község helyi viszonyairól, 2. országos agitáció megindítása *társadalmi munka* érdekében, hogy minden hasznavehető embert önkéntes segítő társul igénybevehessenek és felhasználhassanak, 3. összeköttetés kiépítése a megyei és helyi hatóságokkal, amelyek az észlelt zavarokat az Irodának jelentik és rendszeres időközönként információkat cserélnek, 4. katonai akció, amely a hazatérő katonákat a falvak rendjének megóvására kéri fel. 5. Agitáció röpiratok segítségével. A veszélyeztetett vidékekre, helyi kinyomtatásra röpirat szövegeket küldenek, amelyeknek az Iroda költségén való elkészítésére és terjesztésére hívják fel a helyi hatóságokat. 6. Agitátorok kiküldetése bizonyos vidékekre és más szervezetek kiküldötteinek is agitációs anyagokkal való ellátása. 7. Az aktuális kérdésekről nyomtatott agitációs anyag elkészítése, mint pl.: Wilson üzenete, Ferenc Ferdinánd szerepe a cseh—tót mozgalomban. A kormány földreform terveinek ismertetése stb. („Ez az olcsó és rapid mód a pillanatnyi hangulathullámzások kiaknázására használható.”) 8. Köztársasági propagandaplakátok útján a fővárosban és a pályaudvarokon, amelynek folytatását a közeli napok eseményeihez igazítják. 9. Az országos nyilvántartás elkészülte után tájékoztató röpiratok sorozatának azonnali megindítása. Négy oldalas kis füzetekben „nyugodt népies hangon” tanulságosan megmagyarázzák, milyen magatartás tanúsítandó a nehéz időkben. 10. E népies propagandának nemzetiségi részéhez hivatott nemzetiségi írókat, hozzáértőket vesznek igénybe.

Figyelemre méltó elgondolásaikra, propagandájuk jellegére igen jellemző az a röpirat címjegyzék, amelyet az Orsz. Prop. Bizottság működési tervezete felsorolt: 1. A forradalom tízparancsolata. 2. Mi a köztársaság. 3. Ahol boldog a nép. (Északamerikai Egyesült Államok, Franciaország, Svájc köztársaságainak ismertetése.) 4. A Habsburgok rejtett bűnei. (Amit eddig nem volt szabad megírni. A történelem rejtett igazságai.) 5. Tíz hold föld minden földművesnek. (A földbirtokpolitika népies ismertetése.) 6. A magyar nép üdvözi a szlovákokat, románokat, horvátokat (nemzetiségi röpirat). 7. Az új Eldorádó (milyen élet lesz Magyarországon a háború után). 8. Most már az asszonyok is törvények között élnek. (Mit vár az ország az asszonyoktól.) 9. Hogyan értük el a békét. (A népkormány küzdelmeinek története népiesen.) 10. A Biblia és a királyság. (Egy katolikus pap összeállítása a királyság ellen.) 11. Az Egyház és a köztársaság. (A jó katolikusok is bízhatnak a köztársaságban.) 12. Az iparos jólétet szerez. 13. A kereskedő és a köztársaság. (Az új rend gazdasági hatása.) 14. A tanító nem lesz többé a nemzet napszámosa. 15. Lateinerek. (Mit várhat az intelligencia a köztársaságtól.) 16. Egy új hivatás a köztisztviselő részére. (Agitációs kiképzés tisztviselőknek.) 17. Diákok dolgozzatok. 18. Védekezés a tolvajok ellen. (Mindenki jelentse fel, ha valakinél lopott holmit talál.) 19. A Köztársaság kis kátéja. 20. Dolgozzatok a községházán.

(Törekedjete a községben fontos munkákat végezni és engedelmesskedjete a nép javát akaró közigazgatási embereknek.)

Az Orsz. Prop. Bizottság nagy súlyt helyezett a „középosztály” megnyerésére. Hírlapok és a napi sajtó felhasználásával kívántak közöttük „szervező és gyűjtő” propagandát kifejteni. Továbbá körlevél-akció kibocsátását terveztek köztisztviselőkhöz, orvosokhoz, tanítókhöz, tanárokhoz, ügyvédekhez stb. több százezer személyhez. A „középosztály” körében folytatandó propagandához tartozott volna: írók előadás-sorozata, „republikánus szavalóestek”, isme-

retterjesztő kiadványok terjesztése, mint pl. A 48-as szabadságharc őszinte története, A francia forradalom feldolgozása propaganda célokra, A háború „merész felfogású” rövid története antimilitarista, antidinasztikus tendenciával, Szemelvények a háborús hírekből, amelyeket a cenzúra nem engedett közölni stb.

Adataink vannak arra nézve, hogy az említett és más terveiket miként sikerült megvalósítaniuk. Elsősorban az Orsz. Prop. Bizottság sokszorosított körlevél, körtávirat-nyomatványai maradtak fenn. A vidéki nemzeti tanácsokhoz intézett körlevél-nyomatvány pl. a következőképpen szólt: „Kérek sürgős választ, hajlandó-e az egész megye területén az összes városok és községek bevonásával hathatós propagandát szervezni a közrend, a munka és a fiatalok bevonulása érdekében. Egész megye területére kiterjedő tényleges agitáció és szervező munka szükséges, nyomtatványokról mi gondoskodunk, agitációs embereket Önök adnak irányítás céljából. Megbízottunkat leküldenek. Agitációs költségeket társadalmi úton teremtsék elő, kivéve nyomtatványokat, amelyek előállítását viseljük. Elvállalás előtt teljes felelősséget kérünk, hogy haladék nélkül dolgozni kezdenek és egész megyére kiterjeszkedően hetenként értesítenek.”³

Sokszorosított körlevéllel fordultak polgármesteri hivatalokhoz és községi előljárási bizottságokhoz is. „Képviselőtestületet azonnal felkérjük odahatni, hogy a nép a mezőgazdasági munkákat elvégezze, országot inség fenyegeti. Nagy

³ Párttörténeti Intézet Archivuma. A. XVI. 3/5.

veszély miatt minden ember lelkiismereti kötelessége munkához fogni, ország helyzetét javítani. Minden segítőkezet, még gyermekeket, asszonyokat is igénybe kell venni. Kihirdetendő, hogy földkérdés jövő évi rendezésénél csak most is dolgozók jutnak földhöz. Felelősség mellett azonnal intézkedni, népet kioktatni, rendet fenntartani, nehézségeket jelenteni. Értesítést kér Orsz. Prop. Bizottság.”⁴

Körlevelet intéztek vidéki tantestületekhez az alábbi szöveggel: „Tessék azonnal agitációt szervezni mezőgazdasági munkák újrafelvétele érdekében. Országot ínség fenyegeti, ha földművelők a munkákat elhanyagolják. Asszonyok, gyermekek segítése is megszervezendő. Lelkiismereti kötelességévé tesszük ilyen értelemben dolgozni, eredményt jelenteni.”⁵

Úgyancsak a mezőgazdasági munkák ellátására sürget a kabai Nemzeti Tanácshoz intézett körlevelük. „Országot éhínség fenyegeti, ha mezőgazdasági munkák visszamaradnak. Azonnal óriási agitáció indítandó munkások dolgozoz kezdése érdekében. Kihirdetendő, hogy földkérdés rendezésénél a jövő termés után csak munkálkodó földművelők igényeit elégítik ki. Nép összehívandó, helyzetet nyíltan fel kell tární. Gyűlésen házaknál, községházán tanítók, lelkészek, polgárok is agítálnak. Visszamaradt munkák, melyek elmaradása országra káros, bejelentendők, de elvégzésüket helyben kell szorgalmazni. Bujtogatások, ellenagitációk azonnal közlendők.”⁶

Lelkészeknek a következő szövegű sokszorosított körlevelet küldték el: „A háború által feldúlt ország súlyos helyzetére hivatkozással felkérjük, hogy az istentisztelet keretében a nép figyelmét a mezőgazdasági munkák sürgős elvégzésére felhívni szíveskedjék. Ha a földművelő lakosság azonnal munkához nem kezd, tavaszra éhínség fenyeget. Földkérdés rendezésénél munkakerülők, csavargók földet nem kapnak. Hathatós segítségére az ország érdekében bizton számíthatunk.”⁷

Körlevéllel fordultak a napilapok szerkesztőségéhez is. „Nemzeti Tanács és kormány támogatásával Orsz. Propaganda Bizottság alakult. Hazatérő katonák között express küldött megnyugtató röpirat társadalmi segítséggel osztandó. Tessék azonnal költségünkön kinyomtatni, irat és példányszámot megtáviratozni, felhasználásáért felelősséget vállalni.”⁸

Ismertebb értelmiségiekhez körlevelet intéztek az alábbi szöveggel: „Kérünk drótválaszt, hajlandó-e bizalmi tisztet elvállalni rend és román — magyar megértés szellemében propaganda ügyekben segíteni, román röpiratainkat terjesztetni, esetleg fordításról és kinyomtatásról költségünkre helybeli nyomdában gondoskodni, ha lehet rokonérlélmű ottani urakkal összeműködni.”⁹

Már fentebb említettem, hogy szoros kapcsolat állt fenn a Nemzetiségi minisztérium és az Orsz. Prop. Bizottság között. A kormány, illetve Jászai Oszkár nemzetiségi miniszter — tartva az antant kifogásaitól — arra az álláspontra helyezkedtek, hogy hivatalosan nem fejthetnek ki propagandát a nemzetiségek között, ezért ezt a feladatot az Orsz. Prop. Bizottságra bízták. E hivatalos felfogásnak megfelelően a Nemzetiségi Minisztérium minden, a propagandával kapcsolatos jelentést, közleményt, tájékoztatót megküldött a Bizott-

⁴ Ugyanott, A. XVI. 2/6.

⁵ Ugyanott.

⁶ Ugyanott.

⁷ Ugyanott.

⁸ Ugyanott 3/5.

⁹ Ugyanott 2/6.

ságnak. Másrészt az Orsz. Prop. Bizottság vidéken szerzett tapasztalatairól tájékoztatta a Nemzetiségi Minisztériumot. Az utóbbi igyekezett a Bizottság munkáját megkönnyíteni. Így pl., amikor az Orsz. Prop. Bizottság autókat igényelt, a Nemzetiségi Minisztérium közbenjárt a Hadügyminisztériumban,

HIRDETÉS

hazatérő katonákról!

A lezárás következtében hazatérőnek a katonák tömegei. Minden város és község népének, hatóságoknak és magánszemélyeknek egyformán gondoskodni kell, hogy a visszatérő katonák megfelelő fogadtatásban, ellátásban részesüljenek és segítséghez, valamint munkához jussanak.

1. Minden városban és községben a helyi nemzeti tanácsa és a közigazgatási hivatalok bevonásával alakuljon szervezet, amely a hazatérő és átutazó katonaságot a pályaudvaron **fogadja, őket felvilágosítja** és a rend és a forradalmi Magyarország új kötelességeire **oktatja**.

2. A nap minden órájában legyen az állomáson néhány megbízott, aki a katonaságot **életmiszerttel** látja el, ugyanekkor az egész helységben induljon meg a gyűjtés, hogy az állomási élelemeloszlókat a társadalom kellő segítségével **rehabilitálja**.

3. Minden állomáson legyen ruhakiosztó csoport. Ez gondoskodjon róla, hogy a társadalom **széles körű** járulatszállítással **polgári ruhával és cipővel** lássa el a katonaságot. Ugyanekkor szervezzék meg a gyűjtést, hogy a katonák javára gyűjtött ruhadományokhoz a község vagy város egész népe hozzájáruljon.

4. Állítsanak a vasúti állomásokra **orvosokat**, akik a betegen érkező katonáknak az első segínyt nyújthatják, a fertőzőbetegeket elkülönítsék és nyomban kórházba vitassák.

5. Állítsanak fel minden állomáson **tudakozódó irodát**, amely a felvilágosítást kérő katonáknak utmutatást és tanácsot ad. Ez a felvilágosító iroda a katoná minden ügyes-bajos dolgát ne csak hivatalos kötelességtudással, hanem tapintattal és egyéni jóakarattal intézze el.

6. Minden községben és városban állítsanak fel **munkaközvetítő hivatalokat**. A hazatérő katonák részére a hatóságok ne csak a jelentkező bejelentések útján, hanem minden egyes rállat vagy kereskedő egyéni felszólításával is szerezzenek munkát.

7. Minden iparvállalat, minden kereskedő vagy más munkaadó tekintse kötelességének, hogy ezekben a nehéz napokban elsősorban hazatérő katonát foglalkoztasson. Mindenki lehetőleg most végeztesse el azokat a munkákat, amelyek talán halaszthatók is volnának. A munkaadás ma őriális kötelesség, amelynek teljesítésével mindenki a biztonság és a rend ügyének tud szolgálatot tenni.

8. **A hazatérő katonák vegyék tudomásul, hogy most legfontosabb kötelességük bármilyen munkát elvégezni. Ne nézzék most az ert, milyen munkához értenek, ne válogassanak a munkában, hanem vállaljanak el minden olyan dolgot, amely erejüknek megfelelő és nekik keresetet nyújt.**

Aki nem érti meg azokat a kötelességeket, amik a hatóságot és társadalmat a hazatérő katonák támogatásában terhelik, aki nem érzi, hogy szenvedésükért mindenféle kárpótlás köves, aki nem tud, vagy nem akar hozzájárulni a békés munka újrazedéséhez, ellensége a népnek, ellensége a társadalmi békejének és ellensége saját magának.

Dolgozzatok és segítsetek!

Országos Propaganda Bizottság.

hogy a német autókból utaljanak ki részükre huszat megfelelő benzinnel és gumikkal, továbbá *három repülőgépet röpiratszórásra*. A Bizottság Irodájába pedig rendeljenek ki egy tiszt összekötőt, aki az Orsz. Prop. Bizottság embereinek nyílt parancsot ad és ily módon biztosítja szabad közlekedésüket.¹⁰ Egyéb-

¹⁰ OL — Nemzetiségi Minisztérium iratai. 4. cs. XVIII. 497/1918.

ként is a Nemzetiségi Minisztérium propaganda ügyben mindenkit a Bizottsághoz irányított. Az idevonatkozó hivatalos álláspontot tükrözi Jászi miniszternek Pozsony vármegye főispánjához intézett következő levele is: „... a népkormány nem kívánja sem a tót népnek, sem bármely más népnek hangulatát és politikai felfogását hatóságilag szervezett propagandával befolyásolni, ... ellenben felkéri, hogy társadalmi körök mozgalmait egységesen irányítsa ... illetve ennek egységes irányelvei kialakításában lépjen érintkezésbe az Orsz. Prop. Bizottság vezetőségével.”¹¹ Csakhamar ismertté vált az Orsz. Prop. Bizottság szerepe és mind gyakrabban keresték fel hatóságok és magánosok egyaránt segítségüket kérve szervezés és propaganda terén.

Az Orsz. Prop. Bizottságnak — lapkiadási tervekkel is foglalkozva — csakhamar anyagi gondjai támadtak, ezért további támogatást kieszközölendő, egy hónapi munkájáról értékelő jelentést készítve, jövőbeni terveit is körvonalazva a miniszterelnökséghez fordult. A miniszterelnökségen megvizsgálták az Orsz. Prop. Bizottság működését és megállapították, hogy a végzett agitációs munka terjedelmét két adat igazolja: 1. az ország területén a bizottságnak 290 tagja végezte az agitációt, 2. *közel kilenc millió példány különféle röpiratot és más nyomtatványt terjesztettek és osztottak szét.* A kiadott röpiratok és nyomtatványokat tartalmilag is értékelve a miniszterelnökségen megállapították, hogy abban a pozitívumok mellett negatívumok is találhatók. Miután az Orsz. Prop. Bizottság a Nemzeti Tanács erkölcsi támogatása alatt működik, amely a kormányt támogatja, szükségszerűen a Bizottságnak a kormányzattal összhangban álló politikai nézeteket kell hirdetnie. Ez általában meg is történt, de néhány röpirat kifogás alá esik. Így a *Tót köztársaságot* címet viselő röpirat azért kifogásolható, mert „elveti a konföderált állam eszméjét”. Az állam belső nyugalma és jogrendjének alkotmányos kifejlődése szempontjából az Orsz. Prop. Bizottság hirdetett céljával ellentétes a *Mit akarunk* című kiáltvány, amely a szocialista rendszer megvalósítását hangsúlyozza és így *pártpolitikai törekvések szolgálatában áll.* Az értékelő vélemény hangsúlyozza, hogy a kormány továbbra is szükségesnek és igen fontosnak tartja az Orsz. Prop. Bizottság munkáját, azt államérdekből fel kell karolni és folyamatosságát biztosítani kell. Kívánatos lenne azonban, ha jobban kiépítené kapcsolatait a közigazgatási hatóságokkal és a vidéki nemzeti tanácsokkal, amelyek a propaganda akciókat helyileg irányíthatnák anélkül, hogy ezzel az Orsz. Prop. Bizottság működése hivatalos színezetet kapna, vagy elveszítené szabad kezét. Különösen fontosnak jelölték meg a nemzetiségi területeken folyó agitáció fokozását. Foglalkoztak a miniszterelnökségen az Orsz. Prop. Bizottságnak a magyar parasztság részére indítandó néplap-kiadási tervével is. Itt technikai nehézséget láttak fennforogni, amennyiben a jogszabályok értelmében a megindítandó időszakos népujság az Újságpapír Központ részéről papírellátásban ez idő szerint „nem részesíthető”. Egyetértettek azzal is a miniszterelnökségen, hogy az Orsz. Prop. Bizottság munkáját anyagilag is támogatni kell, — az addig (XI. 10. — XII. 14-ig) felmerült 171 454 korona nyomtatvány költségből 120 000 — kifizetetlen. — A támogatás mértékét az ország pénzügyi helyzete határozhatja meg. Ez a támogatás a költségvetési törvényjavaslatba is felvehető. De megengedhető volna nyilvános gyűjtés is, hogy a Bizottság működéséhez szükséges anyagi erőt előteremtsék.

A miniszterelnökségen az Orsz. Prop. Bizottság munkájának értékelésé-

¹¹ Ugyanott 1/a cs. VII. 688/1918.

ről két átirat készült. Az egyiket maga a Bizottság kapta meg. Ebben kifejtették, hogy a szervezet működését szükségesnek tartják. Felhívják azonban figyelmüket, hogy „agitációjuk *pártpolitikától mentes* legyen, csakis a Népköztársaság vitális érdekeit tartsa szem előtt és feladatát a vidéki közhatóságokkal

egyetértve, egymást kölcsönösen támogatva oldja meg.” Közölték egyben azt is, hogy elhatározták, az ország igen nehéz pénzügyi helyzete ellenére az Orsz. Prop. Bizottság anyagi támogatását. Hajlandók országos, a vidéki nemzeti tanácsok támogatásával lebonyolítandó és nyilvánosan elszámolandó gyűjtést is engedélyezni, amely a Bizottság működéséhez szükséges anyagi eszközöket előteremti.

Ugyanakkor a miniszterelnökség bizalmas átirattal fordult a Nemzetiségi Minisztériumhoz, amelyben közölték, hogy az Orsz. Prop. Bizottság tevékenységének fő irányával egyetértenek, hajlandók az intézményt anyagilag is támogatni. Felhívták ugyanakkor a minisztérium figyelmét arra is, hogy az Orsz. Prop. Bizottság „bizonyos mértékig letévedt a kitűzött célok útjáról és részben a nem kívánatos izgatás, részben főképp a nemzetiségi kérdésben az állam-eszmével ellentétben álló tendenciák szolgálatába állott, amennyiben a tót és a román kérdésben elvetette a konfoederált állam gondolatát”. „Több más röpiratban pedig az ún. úri osztály elleni izgatás, másfelől a szocialista pártpolitikai törekvések propagálása foglaltatik.” Éppen ezért helyesnek látnák kormánybiztos kinevezését az Orsz. Prop. Bizottsághoz, aki revízió alá venné a nyomtatványokat, röpiratokat és így terjesztené a miniszter elé.¹²

Nem tudjuk mit válaszolt JÁSZI Oszkár e felhívásra, azonban megállapítható, hogy kormánybiztos nem került az Orsz. Prop. Bizottság élére, de enélkül is kapott anyagi támogatást a kormánytól. Egy alkalommal 250 000, majd további 100 000 koronát.¹³

Az Orsz. Prop. Bizottság munkáját más oldalról is érte kritika. A minisztertanács értékelése szerint követett el hibákat, de eredményeket is ért el a Felvidéken és Erdélyben.¹⁴ Nem ismerjük a kifogásolt röpiratok szerzőit, a szövegekből azonban megállapítható, hogy — különösen a nemzetiségi politikát illetően — valóban nem álltak teljes összhangban a polgári forradalom vezetőinek hirdetett nézeteivel. A *Tót Köztársaságot* c. röpirat pl. így szólt: „A szabad tót nép nem akar se Magyarországot, se Csehországot. A szabad tót nép tót államot akar. Nem kell nekünk se magyar miniszter, se cseh miniszter, mi tót miniszterek kormányzását akarjuk...” A röpirat a következő felhívással zárult: „Kérjen azonnali intézkedést és az agitáció megszervezését önálló tót köztársaság érdekében”. Aláírás: Orsz. Prop. Bizottság.

Az Orsz. Prop. Bizottság polgári demokratikus nézeteket képviselt. Ezért kivételnek tekinthető a *Mit akarunk* című, a miniszterelnökség által kifogásolt röpirat felfogása, amely többek között a következőket tartalmazta: „... Az urak országa vármegyéje, városa, faluja szűnjék meg, a népe legyen ... a mi szavunk legyen a döntő ... A föld népének adjon bőséges kenyeret és tisztességes megélhetést, a hasznot ne a víg uraság rakja zsebre. Egy munkás se töltsé élete minden napját folytonos robotban ... Évszázadokkal akarunk előremenni a fejlődésben, a haladásban, a szocialista rend megeremtésében ... Lázasan dolgozunk a társadalom szocialista átszervezésén, mert a szocialista rendszer teljes megvalósítására minden percben készen kell állni.”

Az Orsz. Prop. Bizottság tevékenységét a rendelkezésre álló adatok tükrében értékelve megállapítható, hogy nagy tervekkel és lelkiismeretesen törekedtek a koalícióban résztvevő polgári pártok, különösen a nyugati típusú polgári demokrácia eszméinek ideológiai megalapozására. Sok tekintetben haladó nézeteket képviseltek. De az a propaganda, amely főként a „középosztály” és a nemzetiségek megnyerésére irányult, nem volt képes ellensúlyozni sem a szocialista, sem az egyre inkább terjedő kommunista eszmék vonzását.

¹² OL—ME. 1918. —1200—6397.

¹³ OL—ME. 1918. —1200—6397.

¹⁴ OL—Minisztertanács i jegyzőkönyvek. 1919. február 18-i ülés, 7. pont.

P. SCHÖNWALD: CONTRIBUTIONS À L'ACTIVITÉ DE LA COMMISSION NATIONALE DE PROPAGANDE PENDANT LA RÉVOLUTION BOURGEOISE DE 1918

La Commission Nationale de Propagande fut créée en Hongrie immédiatement après la victoire de la révolution bourgeoise de 1918, durant les premiers jours d'octobre, dans le but de mener, à la campagne et tout spécialement dans les régions habitées par des nationalités, une propagande en faveur du nouveau régime. Ce fut la base sociale qui devait en être élargie et développée en premier lieu.

L'article fait connaître l'organisation de la Commission, analyse ses buts, présente au lecteur les forces motrices de son activité et rend compte du travail réalisé à l'aide des imprimés dans le domaine de la propagande.

Ces imprimés de la Commission Nationale de Propagande tiraient à plusieurs millions d'exemplaires et circulaient dans tout le pays. Les pouvoirs publics, les directeurs d'établissement, les personnes privées de professions diverses, ainsi que les ecclésiastiques et les professeurs recevaient, en outre, des lettres multigraphiées en des milliers d'exemplaires et devant stimuler le destinataire à se vouer volontairement au travail social. Plusieurs millions de tracts ont vu le jour sur la question des nationalités. Il en fut de même concernant les brochures à 4—8 pages qui traitaient des problèmes sociaux et politiques et pénétraient dans les divers coins du pays.

Au mois de décembre 1918, la Présidence du Conseil faisant état de l'activité de la Commission Nationale de Propagande, l'apprécia à sa juste valeur, mais elle y trouva aussi, surtout dans la question des nationalités, des vues blâmables qui ne s'accordaient pas avec les principes et les intérêts de la révolution.

L'activité d'agitation de la Commission Nationale de Propagande, qui se poursuivait sous le signe «d'exempt de politique du parti» avec l'intention d'engager au régime la «classe moyenne» et les nationalités, n'a pas obtenu de résultats considérables, mais le travail accompli apporta à l'histoire de la révolution bourgeoise de 1918 quelques éléments particuliers et intéressants.